

Практичне заняття № 3

Тема: «Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності»

Мета заняття: закріпити теоретичні знання студентів відносно сутності зовнішньоекономічної діяльності, її напрямів, опанувати систему державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, дослідити сучасний стан та основні напрями і показники розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Методичні вказівки. Перш ніж переходити до виконання практичних завдань, студенти повинні знати, що державне регулювання ЗЕД — це система заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, покликаних удосконалити ЗЕД в інтересах національної економіки. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності передбачає створення певних умов та механізмів для ефективного розвитку відносин суб'єктів господарювання в різних країнах.

Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має забезпечувати:

- захист економічних інтересів України та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати всі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрями використання доходів і здійснення інвестицій;
- заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Держава та її органи не мають права безпосередньо втручатися в зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів цієї діяльності, за винятком випадків, коли таке втручання здійснюється згідно з Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та іншими законами України [1].

Мета регулювання:

- сприяння забезпеченню збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці;
- створення найсприятливіших умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур зарубіжних країн;
- захист економічних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- створення рівних можливостей для всіх суб'єктів зовнішньоекономічних відносин незалежно від форм власності;
- заохочення до конкуренції та ліквідації монополізму в цій сфері [2]. Принципи регулювання:
- адекватності національним інтересам та забезпеченню економічної безпеки країни;
- врахування вимог сучасного світового розвитку, поділу праці, глобалізаційних процесів;
- формування нової моделі зовнішньоекономічного розвитку, зорієнтованої на європейську інтеграцію, набуття повноправного членства в ЄС;
- забезпечення відповідно до світових стандартів і критеріїв оптимальних параметрів відкритості національної економіки;
- паритетності у відносинах з іншими державами;
- демократизації, демонополізації та деідеологізації зовнішньоекономічних зв'язків;

- підтримки експортного виробництва на основі критеріїв ефективності та конкурентоспроможності[2].

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється за допомогою:

- відповідних законів України;
- засобів тарифного і нетарифного регулювання;
- економічних заходів оперативного регулювання (валютно- фінансового, кредитного);
- рішень недержавних органів управління економікою;
- укладених угод між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності

На території України згідно із Законом запроваджуються такі правові режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності:

1. Національний режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України. Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпортних операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, які входять разом з Україною до економічних союзів;
2. Режим найбільшого сприяння, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим, за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги по них встановлюються в рамках спеціального режиму, визначеного нижче. Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав згідно з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі;
3. Спеціальний режим, який застосовується до територій спеціальних економічних зон, а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України [1].

Студенти повинні знати, що функціонування системи зовнішньоекономічних відносин можна охарактеризувати сукупністю показників.

1. Показник інтегрованості – використовується для визначення ступеня залежності економіки від світової системи господарства.

а) експортна квота, вона визначається за функцією, як відношення вартості експорту до вартості валового внутрішнього продукту за відповідний період:

$$K_e = (E/VBП) * 100\%$$

Експортна квота характеризує значимість експорту для економіки країни, окремих галузей та окремих видів продукції.

б) імпортна квота. Вона визначається як відношення вартості імпорту до вартості валового внутрішнього продукту:

$$K_i = (I/VBП) * 100\%$$

в) зовнішньо торгівельна квота – визначається як співвідношення сукупної вартості експорту та імпорту поділеної навпіл до вартості валового внутрішнього продукту.

2. Показники обсягів – характеризують обсяги зовнішньоекономічних зв'язків. До них відносять:

- а) обсяг експорту та імпорту товарів;
- б) зовнішньоторгівельний оборот – це сукупний об'єм експорту та імпорту товарів за визначений період часу;
- в) генеральна торгівля – це вартість зовнішньоторгівельного обороту та вартість транзитних товарів;
- г) реекспорт – це вивезення раніше ввезених товарів; д) реімпорт – це ввезення раніше вивезених товарів; е) офіційні валютні резерви.

3. Структура зовнішньоекономічних зв'язків. До неї відносяться:

- а) товарна структура – це розподіл експорту та імпорту за основними товарними позиціями;
- б) географічна структура – це розподіл зовнішньоекономічних операцій за групами країн та регіонами;
- в) інструментальна структура – це розподіл зовнішньоекономічних зв'язків між суб'єктами товарного обміну.

4. Показники результативності ЗЕД:

- а) експорт на душу населення:

$E_{дн} = E/K$ – обсяг експорту у звітному році;

K – кількість населення України.

- б) імпорт на душу населення:

$I_{дн} = I/K$

- в) зовнішньоторгівельний оборот:

$ЗТО_{дн} = ЗТО/K$

- г) платіжний баланс – це співвідношення платежів країни закордон за певний період (рік, квота, місяць). Він дозволяє аналізувати взаємовідносини країни із зовнішнім світом.

Структура платіжного балансу наведена на рис. 1.

Якщо надходження платежів перевищує витрати, то це є активним платіжним балансом. У протилежному випадку, коли витрати перевищують надходження платежів, то це є пасивний платіжний баланс.

5. Державний борг, який виникає в результаті від'ємного сальдо платіжного балансу.

Україна не має власних розроблених показників економічної безпеки України. Світовим банком встановлено критичний рівень державного зовнішнього боргу у розмірі 50% від вартості валового внутрішнього продукту.

Питання для обговорення:

1. Що таке зовнішньоекономічна політика держави?
2. Охарактеризуйте особливості сучасного стану ЗЕД в Україні.
3. Надайте характеристику основних показників розвитку зовнішньоекономічного сектора країни.
4. Які державні органи займаються регулюванням зовнішньоекономічної діяльності?
5. Назвіть функції Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі в регулюванні ЗЕД.

6. Хто має право займатися зовнішньоекономічною діяльністю?
7. Яким із локальних правових документів суб'єкту підприємницької діяльності як юридичної особи передбачається право здійснення зовнішньоекономічної діяльності?
8. Охарактеризуйте відмінності національного та спеціального режимів.
9. Яка основна мета державного регулювання?
10. Що означає режим найбільшого сприяння?

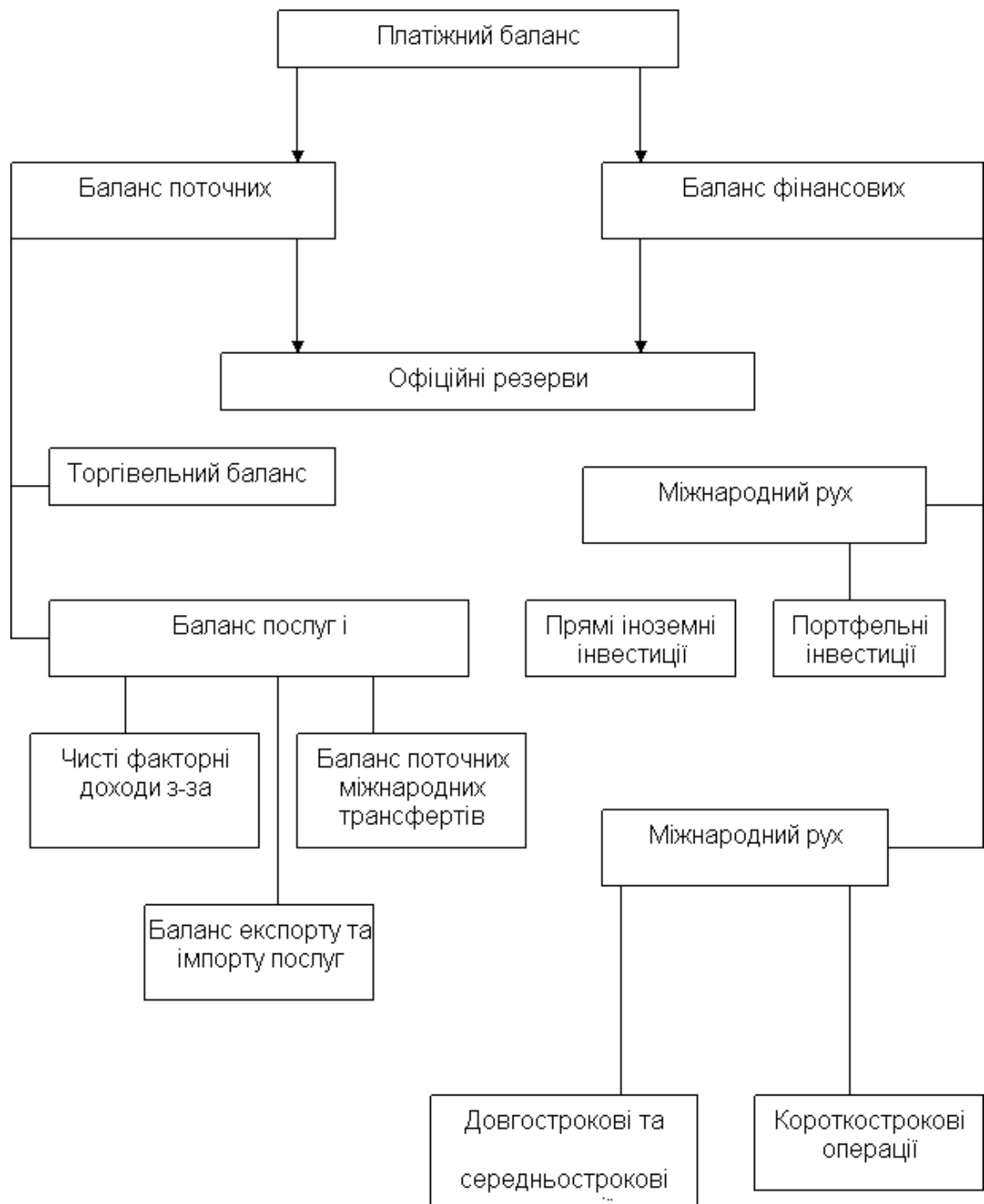

Рис. 1. Структура платіжного балансу

Завдання для презентаційної доповіді:

1. Сутність та особливості зовнішньоекономічної політики України в сучасних умовах.
2. Структура платіжного балансу та фактори, що його визначають.
3. Світовий досвід зовнішньоекономічних зв'язків підприємств та організацій зарубіжних країн, умови використання їх в Україні.
4. Засоби державного регулювання ЗЕД.
5. Засоби адміністративного регулювання ЗЕД.

Практичні завдання:

1. **Проаналізуйте ситуацію та дайте відповіді на поставлені запитання.** Велосипед коштує в Україні 100 \$, у Румунії 70 \$, у Молдові 55 \$. Україна мала країна і її зовнішня торгівля не впливає на рівень світових цін.

А. Україна вводить 100% адвалерний тариф на імпортування велосипедів з Молдови та Румунії. Чи буде Україна продовжувати імпортувати велосипеди?

Б. Якщо після цього Україна утворить митний союз з Молдовою, чи буде вона сама виробляти велосипеди чи імпортувати їх?

В. Який ефект – створення торгівлі чи відхилення - торгівлі виникає при заснуванні митного союзу України і Молдови?

Г. Припустимо, що в Україні вводиться 50%, а не 100% адвалерний тариф на імпортування велосипедів з Молдови і Румунії. Чи буде Україна продовжувати імпортувати велосипеди?

Д. Якщо тепер Україна утворить митний союз з Румунією, чи буде вона сама виробляти велосипеди чи імпортувати їх?

Е. Який ефект виникає при заснуванні митного союзу між Україною та Румунією?

2. **Проаналізуйте ситуацію та дайте відповідь на поставлені запитання.** Українське підприємство «Лакмус», що вже кілька років здійснює реалізацію будівельних матеріалів на ринку України, вирішило імпортувати з Польщі лаки та фарби. З польським контрагентом буда підписана угода на поставку партії фарб загальною вартістю 350 тис. дол. Згідно з Постановою Кабінету міністрів це товари, імпорт яких підлягає ліцензуванню. Для отримання ліцензії на здійснення даної операції керівник

«Лакмуса» подав заявку на отримання ліцензії до Обласної державної адміністрації. До заявки ним були додані копія контракту на поставку фарб та копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності. Проте, підприємству «Лакмус» відмовили у видачі ліцензії. Як ви вважаєте, чи правомірне таке рішення державного органу?

5. Визначить який орган державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності виконує функції, що наведені в таблиці нижче:

Назва функції	Назва органу державного регулювання
Затвердження головних напрямків зовнішньоекономічної політики України	
Веде переговори і складає міжнародні договори України з питань ЗЕД, забезпечує їх виконання державними органами	
Здійснює митний контроль в Україні	
Здійснює контроль за додержанням суб'єктами ЗЕД законодавства про захист економічної конкуренції	
Проводить антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні розслідування	
Забезпечує складання платіжного балансу, зведеного валютного плану України	
Представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших держав та іншими фінансово-кредитними установами	
Затвердження нормативів обов'язкового розподілу валютної виручки	
Регулює курс національної валюти України до грошових одиниць інших держав	
Встановлення спеціальних режимів ЗЕД на території України	

6. Віднесіть нормативно-правові акти до відповідної групи.

Група нормативно-правових актів	Назва нормативно-правового акту
<i>Акти, в яких закріплені основні принципи організації і напрямки здійснення зовнішньоекономічної діяльності</i>	
<i>Акти, які складаються із систематизованих норм</i>	
<i>Акти щодо поточних операцій</i>	

Перелік нормативно-правових актів:

Конституція України,

Декларація про державний суверенітет України,

Наказ Державної митної служби України та Державного комітету зв'язку та інформатизації України «Про затвердження Положення про митний контроль та митне оформлення міжнародних поштових відправлень»

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Митний кодекс України,

Закон України «Про єдиний митний тариф»,

Наказ Державної митної служби України «Про затвердження Порядку застосування уніфікованої митної квитанції МД-1»,

Закон України «Про режим іноземного інвестування»,

Декрет Кабінету Міністрів України «Про валютне регулювання»,

Постанова Правління Національного банку України «Про заходи щодо діяльності банків та проведення валютних операцій»,

Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку заповнення митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності»/

7. Дослідіть динаміку показників платіжного балансу України за останні 5 років.

Зробіть висновки про основні тенденції зміни платіжного балансу, що спостерігаються.